

Формування програм підтримки безробітних у сільській місцевості

Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»

Анотація. З'ясовано значення терміну «безробіття» згідно українських офіційних джерел. Подано умови щодо визначення статусу безробітного згідно методології МОП. Класифіковано види безробіття у визначенні українських науковців. Оцінено обсяги безробіття у сільській місцевості протягом 2013-2021 рр. Подано структурні підрозділи та програми щодо підтримки безробітних у сільській місцевості.

Ключові слова: рівень безробіття; фінансування програм.

Formation of support programs for the unemployed in rural areas

Abstract. The meaning of the term «unemployment» according to Ukrainian official sources has been clarified. The conditions for determining the status of the unemployed according to the ILO methodology are given. The types of unemployment in the definition of Ukrainian scientists are classified. The amount of unemployment in rural areas during 2013-2021 was estimated. Structural units and programs for supporting the unemployed in rural areas were presented.

Keywords: unemployment rate, program financing.

Для з'ясування ситуації із безробіттям у сільській місцевості, подамо офіційне тлумачення цього явища згідно Наказу Державного комітету статистики України від 19.01.2011р. № 12: «Безробіття – явище, коли частина економічно активного населення є бездіяльною (не працює) через відсутність відповідної роботи. Безробітні (за методологією МОП) – особи, які не мають роботи, активно її шукають і готові приступити до неї впродовж наступних двох тижнів. Безробітні зареєстровані – громадяни працездатного віку, які через відсутність роботи не мають заробітку або інших, передбачених законодавством доходів, і зареєстровані у державній службі зайнятості як такі, що шукають роботу, готові та здатні приступити до підходящої роботи».

Відповідно до методології МОП до безробітних відносять осіб у віці 15–70 років (зареєстровані та незареєстровані в державній службі зайнятості), які одночасно задовольняють трьома умовам:

- а) не мали роботи (прибуткового заняття);
- б) активно шукали роботу або намагались організувати власну справу впродовж останніх чотирьох тижнів, що передували опитуванню;
- в) були готові приступити до роботи впродовж двох найближчих тижнів, тобто почати працювати за наймом або на власному підприємстві з метою отримання оплати або доходу.

До категорії безробітних належать також особи, які приступають до роботи протягом найближчих двох тижнів; знайшли роботу, чекають відповіді» [1].

Згідно поглядів українських науковців, зокрема: М. Бріль, І. Пивавар В. [2], О. Севрук, Т. Севрук [3], А. Ревко, Н. Приходько [4] визначаються такі види безробіття:

структурне безробіття: характеризується неспівпадінням навичок та кваліфікації осіб із потребами ринку праці, що обумовлюється структурними змінами в економіці;

циклічне безробіття: формується внаслідок економічних циклів, таких як рецесії та експансії і протягом економічного спаду це безробіття може зростати через зменшення попиту на товари;

сезонне безробіття: обумовлюється сезонними чинниками, такими як погода або циклічні характеристики окремих галузей, наприклад, сільське господарство чи туризм.

тривале безробіття: характерне для людей, які перебувають у пошуках роботи тривалий час, але її не знаходять;

фрікційне безробіття: може виникати через періоди переходу між робочими місцями, коли люди звільняються або шукають нову роботу.

Безробіття у теперішніх реаліях першої чверті ХХІ ст. стало звичним явищем, яке присутнє практично у всіх країнах світу. Щодо України, то тепер воно також має місце у суспільному

функціонуванні. У сільській місцевості, з урахуванням її специфіки, це явище вже стало перманентним. Незважаючи на певні зусилля органів влади всіх рівнів, суттєвих результатів у передвоєнні роки досягнуто не було. Проаналізуємо ситуацію із безробіттям у сільській місцевості протягом 2013-2021 рр., беручи до уваги, що Державною службою статистики України у 2022 та 2023 рр. подібна інформація не збиралась і, відповідно, не оприлюднювалась (табл.).

Таблиця. Безробіття у сільській місцевості у 2013-2021 рр.

Рік	Все безробітне населення у віці 15-70 років в Україні, тис. осіб	із них - особи, що проживають у сільській місцевості	% безробітних, що проживають у сільській місцевості до загальної чисельності всіх безробітних
2013	1510,4	703,4	46,6
2014	1847,6	547,6	29,6
2015	1654,7	533,3	32,2
2016	1678,2	550,3	32,8
2017	1698,0	555,1	32,7
2018	1578,6	596,6	37,8
2019	1487,7	492,9	28,9
2020	1674,2	573,2	34,2
2021	1711,6	579,4	33,8

Джерело: розраховано за [5, с.19; 6, с. 119; 7, с. 144; 8].

Оцінюючи ці показники, можливо зробити висновок, що протягом вибраного періоду орієнтовно третина безробітних фіксувалась у сільській місцевості. Щодо періоду, починаючи із 2022 р. і по теперішній час, отримання відповідних даних зумовлюється певною специфікою територіального поділу України, який щодо конкретного випадку визначається так:

території, які повністю перебувають під контролем української влади, і на них не відбуваються активні бойові дії;

території, які перебувають під контролем української влади, але вони перебувають під обстрілами ворогів;

території, які тимчасово перебувають під контролем ворогів.

Саме зважаючи на цю градацію, можливо з'ясувати відповідну ситуацію із безробіттям у сільській місцевості і, відповідно, формувати програми підтримки.

Подамо окремі дані по загальному безробіттю. За даними Державної служби зайнятості, рівень безробіття в Україні за рік впав удвічі, що є історичним мінімумом. У березні 2023-го кількість безробітних становила 137,3 тисячі, тоді як рік тому було 286,9 тисячі безробітних. Важливо, що йдеться саме про кількість офіційно зареєстрованих осіб у центрах зайнятості по країні, тому фактичні дані можуть значно відрізнятися. Так, НБУ в лютому опублікував «Інфляційний звіт» із прогнозом безробіття в Україні в 2023 році на рівні 26,1%, а загальна кількість безробітних на кінець 2022 року була оцінена в 2,9 млн осіб [9].

Водночас, HR-експерт Тетяна Пашкіна у своєму коментарі зазначає: «...рівень безробіття, який показує Держслужба зайнятості, вкрай важко порівнювати з попереднім роком. Однією з причин є те, що істотно змінилися умови, які держава пропонує при реєстрації в центрі зайнятості. По-друге, тепер дві третини безробітних становлять жінки, а рік тому кількість безробітних серед чоловіків та жінок була однаковою. Тому я не вважаю цифру безробітних, яка зараз офіційно оприлюднена, релевантною до ситуації» [9].

Проте, незважаючи на складну теперішню ситуацію, безробітні у сільській місцевості отримують відповідну допомогу по безробіттю. Подамо структурні підрозділи, куди можуть звернутись претенденти на таку допомогу. Передусім, це Центр зайнятості, який прикріплений за конкретною сільською територіальною громадою, де можна отримати інформацію про доступні робочі місця, а також скористатися послугами професійного консультування та навчання. Безпосередньо у сільському виконавчому комітеті функціонують відділи по наданню адміністративних послуг, де фахівці нададуть відповідну інформацію. Також доцільно звернутись до громадських неприбуткових організацій для отримання конкретної інформації та підтримки, яка відповідає конкретним потребам і можливостям у конкретному регіоні. У теперішніх умовах, коли широкого розповсюдження набула волонтерська підтримка із різних джерел, зокрема і міжнародних,

можна використати інтернет-ресурси та онлайн-платформи, де можуть бути джерела інформації про вакансії та можливості для безробітних.

Щодо конкретних програм підтримки цих безробітних то є змога виокремити такі:

допомога по безробіттю, де згідно Закону України «Про зайнятість населення», кожен українець, який залишився без роботи, має право на отримання державної компенсації у вигляді допомоги по безробіттю. З 1 січня 2024 року мінімальна заробітна плата в Україні становить 7100 грн. Відповідно, збільшуються усі передбачені законодавством виплати. Так, до 7100 грн збільшується максимальний розмір допомоги по безробіттю, який під час воєнного стану не може перевищувати розміру мінімальної заробітної плати. Загальна тривалість виплати допомоги з безробіття не може перевищувати 360 календарних днів, а для осіб передпенсійного віку – 720 календарних днів [10]. Згідно із відповідною Постановою Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття «Про мінімальний розмір допомоги по безробіттю № 60 від 14.09.2023», мінімальний розмір допомоги складає 1500 грн [11];

програми навчання та перекваліфікації. Державні та місцеві установи періодично організовують навчальні програми для безробітних, які дозволяють здобути нові навички та кваліфікації для здійснення роботи в інших галузях;

програми самозайнятості. Окремі програми сільських територіальних громад допомагають безробітним стати самозайнятими або розпочати власний бізнес, надаючи фінансову підтримку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Методологічні положення щодо класифікації та аналізу економічної активності населення. Затверджено Наказом Державного комітету статистики України 19.01.2011р. № 12. URL: https://ukrstat.gov.ua/metod_polog/metod_doc/2011/12/metod.htm
2. Бріль М. С., Пивавар І. В. Безробіття в Україні: теоретичні та практичні аспекти. *Бізнес-інформ*. 2016. №2, С. 208-213.
3. Севрук О., Севрук Т. Проблема безробіття: міжнародний та вітчизняний досвід. *Науковий часопис Національної академії прокуратури України*. 2019. № 1(21). С. 76-84.
4. Ревко А., Приходько Н. Соціально-економічні наслідки безробіття населення регіонів України. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2021. № 2(26). С. 18-24.
5. Робоча сила України 2019. Статистичний збірник. Відповідальна за випуск І. І. Осипова. Державна служба статистики України. 2020. Київ. 190 с. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2020/zb/07/zb_r_s_2019.pdf.
6. Робоча сила України 2020. Статистичний збірник. За редакцією Інни Осипової. Державна служба статистики України. 2021. Київ. 190 с. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/2021/zb/07/zb_r_s_2020.pdf.
7. Робоча сила України 2021. Статистичний збірник. За редакцією Алли Солоп. Державна служба статистики України. 2022. Київ. 216 с. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>
8. Доповідь «Ринок праці». 2013-2016 рр. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/>.
9. Бондар Віктор. Більшість безробітних в Україні, за статистикою, жінки. *Голос України*. 24 квітня 2023. URL: <http://www.golos.com.ua/article/370215>
10. Про зайнятість населення. Закон України. Документ 5067-VI, чинний, поточна редакція від 14.10.2023, підстава - [2982-IX](#). URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5067-17#Text>.
11. Постанова Фонду загальнообов'язкового державного соціального страхування України на випадок безробіття «Про мінімальний розмір допомоги по безробіттю № 60 від 14.09.2023». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1724-23#Text>.

Відомості про автора

Пасічник Юрій Васильович, д. е. н., професор,
головний науковий співробітник відділу соціально-економічного розвитку сільських територій,
Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки»,
м. Київ, y.v.pasich@gmail.com.
Yurii Vasylovych Pasichnyk, Doctor of Economic Sciences, Professor,
chief researcher of the Department of socio-economic development of rural areas,
National Scientific Center «Institute of Agrarian Economics»,
Kyiv, y.v.pasich@gmail.com.

